הרקעה אחי תלין - יום שישי יא אדר השע"ט

ועי"פ הדברים יתבאר מדוע שמה של המגילה מתייחס לאסתר ואינה נקראת מגלת מרדכי ואסתר. וכן מאחז"ל אסתר מה"ת מנין שנא' ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא, מדוע מתייחס ההסתר רק לאסתר הרי כל עם ישראל היה נתון בהסתר. דהנה איתא במהר"ל, למה נקראת אסתר אילת השחר, מפני שזמן עלות השחר הוא שיא החשך של הלילה שמוסיף ומתעבה עד עלות השחר. וכן אסתר היתה בשיא החשך, שבנוסף לצרת הכלל שהיתה גזירת השמדה על כלל ישראל היה לה הסתר בתוך הסתר. וכמו שאמרה ובכן אבא אל המלך אשר לא כדת, ואחז"ל (מגילה טו.) שעד עתה היה באונס ועכשיו ברצון, וכאשר אבדתי מעוה"ז אבדתי מעוה"ב. ההסתר של מרדכי וכלל ישראל שהיתה עליהם גזירת השמדה לא היה הסתר גמור, כי יהודים לא נבהלים מצרות ואפילו לא מגזירת השמדה, אבל אסתר היתה בהסתר כפול שהלכה להפקיר ב' עולמות, וזה ההסתר הקשה ביותר ליהודי כאשר הוא נתון במצוקת נפש. יסורי הגוף הוא עוד יכול לשאת, אבל כשהוא בהסתר פנים גם ברוחניות ונדמה לו שהוא מנותק לגמרי מהקב"ה ומושלך מלפניו ית' רח"ל, הסתר כזה אין בכחו לשאת. זהו הסתר גמור שהוא כפול בבחי' ואנכי הסתר אסתיר, הסתר בגשמיות והסתר ברוחניות, ובזה נתייחדה אסתר שהיתה בהסתר כפול בדומה לזמן עלות השחר שהוא שיא החשך.

וכשהגיעה אסתר לבית הצלמים נסתלקה ממנה שכינה ואז אמרה א־לי א־לי למה עזבתני אלקי אקרא יומם ולא תענה ולילה ולא דומיה לי. ומשמע מדברי חז"ל שכאשר הלכה אל המלך היתה עליה השראת השכינה, ורק כשהגיעה לבית הצלמים נסתלקה ממנה שכינה, ונתקיים בה אלקי אקרא יומם ולא תענה ולילה ולא דומיה לי, אחרי כל ההכנות שעשו כלל ישראל בדברי הצומות וזעקתם. ואז אמרה א־לי א־לי למה עזבתני, ב"פ א־לי, כמ"ש מרן בב"א זי"ע, א־לי קודם שיחטא וא־לי לאחר שיחטא. ויש לפרש עוד ע"פ מאמר מרן בב"א זי"ע (עניני פסח) שיש ב' בחי', ידיד נפש, ואב הרחמן. כנגד זה אמרה כפל הלשון א־לי א־לי, הרי הקב"ה הוא ידיד נפש אב הרחמן, הן מחוץ לבית הצלמים, והן בתוך בית הצלמים המלא טומאה בכל פנות ומחנות גם שם הנך א־לי האלקים שלי, וא"כ למה עזבתני, איך יתכן שנסתלקה ממנה שכינה. ידיד נפש עלול לעזוב כשנמצאים בבית הצלמים, אך אב הרחמן איגו עוזב אף פעם, המציאות של אבא אינה יכולה להשתנות בכל המצבים, ואם כן למה עזבתני בבית הצלמים. וזהו כחה של מדת הבטחון, כאמור בהמשך המזמור בך בטחו אבותינו בטחו ותפלטמו אליך זעקו ונמלטו בך בטחו ולא בושו, שהבטחון יותר גבוה מתפלה ומועיל גם כאשר שתם תפלתי מחמת הקטיגור שאינו מניח לתפלה לעלות למעלה. כאשר יש ליהודי את הרגשת הבטחון שהשי"ת הוא אב הרחמן, ואפילו בבית הצלמים הוא ג"כ עמו, כי עמו אנכי בצרה ועמו אנכי בבית הצלמים, הר"ז מבקיע את כל המחיצות, וגם כאשר אלקי אקרא יומם ולא תענה ולילה ולא דומיה לי שהתפלות אינן נענות, אזי בך בטחו אבותינו בטחו ולא בושו. וכאשר הגיעה לדרגת הבטחון אז מיד שב הגילוי, ויושט המלך לאסתר את שרביט הזהב והתחיל להשתלשל כל סדר הישועה, שכח הבטחון שיבר את הגזירה עד אשר ונהפוך הוא אשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם. הכל מכח הבטחון שלקחה את עצמה לכך ברגע הקשה ביותר שהנסיון הגיע לשיאו, זה המשיך את הישועה. כי אין דבר שיכול לעכב נגד הבטחון, כאשר יהודי מרגיש בעומק הרגשתו שהשי"ת הוא לא רק ידיד נפש אלא גם אב הרחמן, ואב הרחמן גם כאשר בנו נופל לבוץ הוא יורד לשם ומסייע לו לצאת. וכהא דאיתא במדרש (סוף פר' שלח), משל לאחד שהיה מושלך בים והושיט לו הקברניט את החבל, אמר לו תפוס בחבל זה, כל זמן שהחבל הזה בידך יש לך חיים אין החבל הזה בידך אין לך חיים. גם במצב שהוא כמושלך לגמרי במים שאין להם סוף יש את חבל הבטחון של ידיד נפש אב הרחמן, וצריך לתפוס בחבל הזה שכל זמן שהוא בידך יש לך חיים.

זהו עיצומו של חג הפורים שעליו נאמר כל המועדים עתידין להבטל וימי הפורים לא יהיו נבטלים. כי רצונו ית' לבל ידח ממנו נדח, ותמיד יש ליהודי דרך לשוב בחזרה להשי"ת, ובפורים נתגלה ענין זה באור חדש במדרגה העילאית ביותר. עד אז לא היה כדבר הזה שנכתב ונחתם בטבעת המלך, ובפורים נתגלה גילוי חדש שכמוהו לא היה, שגם אחרי שנכתב ונחתם בטבעת המלך אשר אין להשיב להשמיד את כל היהודים מנער ועד זקן טף תשים בכל זאת אינו מצב אבוד ליהודי, רק צריך מסירות נפש להשריש בעצמו בכל הכחות בטחון גמור בהשי"ת.

וכאמור הבטחון הוא מחלקי האמונה, ונכלל במאמר אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים, שהוא הדיבור הראשון מעשרת הדברות ששמענו מפי הגבורה, והוא היסוד למצות אמונת ה'. שיש מקשים מדוע לא נאמר אנכי ה' אשר בראתי את העולם. והבי', שמרומז בדיבור זה חלק נוסף מיסודי האמונה. אנכי ה' זו האמונה בה', שיש גם מחסידי אומות העולם שמאמינים בזה. אך יש מדרגה נוספת אנכי ה' אלקיך, שיהודי מחויב להאמין שהשי"ת הוא האלקים שלו, כמש"נ זה א־לי ואנוהו – "מיין גאט" האלקים שלי, ויתר על כן הוא אלקי אבי, אלקים שהוא אבי בכל המצבים אפילו כשכבר נכתב ונחתם בטבעת המלך. ומדרגה יתירה זו רמוזה באומרו אשר הוצאתיך מארץ מצרים, שאז כאשר ישראל היו משוקעים במ"ט שערי טומאה שלת הקב"ה לפרעה ביד משה בני בכורי ישראל. כל תקיפותו של פרעה נבעה מכך שהללו והללו עובדי ע"ז, ובמצב זה שלח

(1)

תיקון שלום לפורים (ר' לעזר מסלונים)

לו הקב"ה לאמר בני בכורי ישראל, כי הלכה כר"מ שבין כך ובין כך נקראו בנים. ודרגה זו של בני בכורי ישראל היא המדרגה השלישית הכלולה במצות האמונה, א. אנכי ה', ב. אנכי ה' אלקיך, ג. אנכי ה"א אשר הוצאתיך מארץ מצרים. ומדרגה זו נתגלתה בפורים, שאחרי שנחתם בטבעת המלך וכבר היו מנותקים לגמרי מהשורש שב ונתגלה גילוי כזה שקיימו וקבלו עליהם הדר קבלוה ברצון, בכח האמונה ובכח הבטחון ובכח מסירות נפש.

מגילת אסתר היא מגילה ליהודי הנמצא בהסתר פנים, בהסתר כפול ומכופל בבחי' שהיה אצל אסתר, מלא יסורים בגשמיות, ובנפש נדמה לו שהוא מושלך לגמרי שאינו מרגיש בכלל את השי"ת. עבורו באה מגילת אסתר ללמד שאצל יהודים אין מציאות של מצב אבוד. זו הנקודה העיקרית שנתחדשה בנס פורים. וזהו גילוי אשר כמוהו לא נהיתה, שלאחר מצב של הסתר תוך הסתר שנראה כי כבר אין תקוה והכל אבוד. נתגלה שאצל יהודים אין מצב אבוד, שאפילו אם מחיצות של ברזל מפסיקות בין יהודי לאביו שבשמים יש בכחו להבקיע את הכל, כי שיבר דלתות נחושת ובריחי ברזל גדע. זה הגילוי שכמוהו לא נהיתה. וכח זה שנטע הקב"ה ביהודי שבכל מצב יוכל לשוב בתורה לשרשו, הוא כח נצחי שאינו בטל לעולם.

ועל כן חייב אדם לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ברוך מרדכי לארור המן. הוא מחויב להיות כ"כ שמח עד דלא ידע בין אם הוא במצב של ברוך מרדכי או במצב של ארור המן רח"ל במדרגות השפלות ביותר, מתוך שיודע את הגילוי של פורים שיהודי יכול להיחלץ מכל מיני המצוקות, שכל הפושט יד נותנים לו, ואפילו מחיצה של ברזל אינה מפסקת בין ישראל לאביהם שבשמים. וזו היא הדרגה המיוחדת של סעודת פורים בעת משתה היין, שאז ויאמר המלך מה שאלתך וינתן לך. והוא ע"ד דאיתא בזוה"ק (ח"ג לב.) על שמיני עצרת, דמאן דיתיב עם מלכא כל מה דבעי שאיל ויהיב ליה, עד"ז סעודת הפורים היא סעודתא דמלכא בבחי' מאן דיתיב עם מלכא, שאז כל מה דבעי שאיל ויהיב ליה, כל הפושט יד נותנים לו.

* * *

והעצה לכל ההסתרים היא שיאמין ויבטח בה' כי עמו אנכי בצרה, היינו שגם בתוך הצרה שם האנכי. וכמאמר מרן אדמו"ר בב"א זי"ע על פסוק זה (תהלים צא) יקראני ואענהו עמו אנכי בצרה אחלצהו ואכבדהו. יקראני הוא לשון קריאה לרחוק, כאשר נדמה ליהודי כי הקב"ה נמצא רחוק ממנו והוא קורא לו, אז אענהו, אבל אם עמו אנכי בצרה, שמרגיש כי הקב"ה נמצא עמו יחד ומשתתף עמו כביכול בצרתו, אז אחלצהו ואכבדהו אורך ימים אשביעהו ואראהו בישועתי. וכמאמר הבעש"ט הק' זי"ע על ואנכי הסתר אסתיר, אנכי מסתתר בתוך ההסתר, שגם בתוך ההסתר הכפול כאשר הסתרת פניך הקב"ה נמצא בסתר. כמו אבא שמסתיר עצמו מבנו הקטן שלא יראה אותו, אבל אינו מסיר לרגע השגחתו ממנו, ועוד יותר מהרגיל. וזהו פי' ואנכי הסתר אסתיר, שגם בשעה שאינם רואים כלום ידעו כי אני מסתתר ונמצא עמהם. וכמו שאמר מרן אדמו"ר בב"א זי"ע עה"פ (שמות כ) ומשה נגש אל הערפל אשר שם הא', דיש ג' מיני חשכות זו למעלה מזו, חשך, ענן, וערפל הוא חשכה עבותה ביותר, ומשה גילה כי בתוך הערפל שם האלקים, גם בחשכה העבותה ביותר הקב"ה נמצא ועמו אנכי בצרה. וכמו בענינים הגשמיים כך גם בענינים הרוחניים עמו אנכי בצרה. ואם אמנם בענינים הרוחניים יש בחירה, אך אחר כל הבחירה יש עניני הסתר שהם גזרה מן השמים, כמש"נ (מ"א יח) ואתה הסבות את לבם אחורנית. יש ענינים שהם כבשי דרחמנא שמנהיגים את האדם בהסתר רוחני, שרואה כי היצה"ר הולך ומתגבר ואינו רואה שום עצה כנגדו. וגם אז עמו אנכי בצרה, הקב"ה נמצא עם יהודי בכל מיני המצבים ולעולם אין יהודי מושלך מלפניו ית'. וכשיהודי מאמין כי בתוך ההסתר שם אנכי ובתוך הערפל שם האלקים, וחי עם הילוך המחשבה הזה שעמו אנכי בצרה, אזי אחלצהו ואכבדהו, מיד נמתקים מעליו כל הדינים והגבורות וממשיך עליו חסדים.

כל ההסתר בא על האדם רק כאשר בדמיונו מרוחק הוא ומושלך מאביו שבשמים. כמו שמצינו בחז"ל כי בגלל שאמרו היש ה' בקרבנו אם אין מיד ויבא עמלק, כי ליהודי אסור בכלל להרהר הרהור של ספק היש ה' בקרבנו אם אין.

והנה הקורא את המגילה למפרע לא יצא, צריכים להרגיש את כל משמעות נס הפורים בכל שנה. וגם במצבנו כיום בחי' הסתר כפול, שעשיקי אנן בחשוכא שרינן ועינינו נשואות לשמים שירחם על עמו ועל ארצו במובן הגשמי והרוחני. והרי ההארה הגדולה הזאת של פורים יצאה מתוך מצב של שיא החשכות הסתר תוך הסתר בגשמי ורוחני. וכבר היה נכתב ונחתם בטבעת מלכו של עולם אשר אין להשיב, פי' שהגז"ד היה שלא תועיל עוד תשובה לשנות פני הגזירה. ודוקא מתוך מצב כזה היתה הישועה הגדולה ויצאו לאור עולם ונהפוך הוא אשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם. וכל זה הוא מסודות ההנהגה העליונה אשר איש בער לא ידע, שאורות מאופל אמר ויהי. וע"ד מאחז"ל (סנהדרין צח.) שאין בן דוד בא אלא בדור שכולו זכאי או בדור שכולו חייב.

ולהבין איך יתכן שמדור שכולו חייב תצמח הישועה. יש להסביר ע"פ מאמר מרן בב"א זי"ע (פרשת פנחס), שיש ב' בחי' עת רצון, יש כאשר בן המלך הוא חכם אשר לפני מלכים יתיצב, שמעורר עת רצון למלך למלא את כל רצונו. ויש בחי' עת

(3)

נתיבות שלום לכולם...

רצון בשיש למלך בן מפגר אשר לא יוצלח לכלום והוא לבד אינו מסוגל לשום דבר, והמלך יודע שאם הוא לא ירחם עליו אין מי שירחם, והריהו עצמו ובשרו. והעת רצון הזה לפעמים עוד יותר גדול ממה שיש לבן החכם. וזהו ההפרש בין דור שכולו זכאי לבין דור שכולו חייב שגם הוא מקרב את הגאולה. וכן היה ביציאת מצרים שדוקא בעת שהיו משוקעים במ"ט שערי טומאה אז היה הגילוי הגדול ומורא גדול זה גילוי שכינה. וכן בפורים שקודם שיצאו מגלות בבל לסוף שבעים שנה היו בהסתר גשמי ורוחני. וזו היתה הטעות של המן שאמר ישנו עם אחד פי' אלקיהם ישן, וכמ"ד ביסוה"ע דמרדכי עם האותיות גימ' העד"ר, שהיה אז מצב של העדר מוחלט, ודוקא אז היה הגילוי הגדול. וכמו כן בתקופה הזאת בסוף הגלות הארוך והמר עקבתא דעקבתא דמשיחא, שההסתר כפול ומכופל בגשמי ורוחני, ודוקא בזמן כזה מתעוררת ביותר עת רצון, בבחי' הבן הלא יוצלח שרחמי אביו המלך עליו מרובים. ודוקא בזמן הזה עלינו להאמין בישועתו כי קרובה לבא, וכמאחז"ל (סנהדרין שם) אם ראית דור שצרות רבות ורעות באות עליו תצפה לו.

וע"פ האמור יש לפרש גם מה שאמרה אסתר בעת שנכנסה לבית הצלמים ונסתלקה שכינה ממנה א' א' למה עזבתני. הנך א־לי בעת שאני ראויה שתתיחס עלי ולהקרא א־לי, והנך א־לי בשעה שאינני ראויה לזה כאותו בן מפגר המעורר רחמים

ועת רצון כי אין לי זולתך מי שירחם עלי. וע"פ זה יש ליישב שאלתו של אותו צדיק מרן בעל דברי שמואל זי"ע בשבת שלפני פטירתו, שצעק בכל כחו זה א־לי ואנוהו, במה הוא א־לי מה נתתי עבורו, כלום שניתי הטבעיות והתכונות בשביל כבודו ית'. ותי' שהוא מכח אלקי אבי בזכות אבותי וכו'. אך

ע"פ האמור החשבון שהוא ז"ל אמר שייך לבן חכם שמודדים לפי חכמתו והכבוד שיש למלך ממנו, אבל הבן הלא יוצלח כלום יש לו מה לתת, רק כל מהותו האומללה מעוררת רחמים וחסדים. וההכנה להמשיך השפע הזה היא האמונה, שיהודי יאמין כי הקב"ה כאב על בן ירחמהו ועי"ז ממשיך עת רצון.

יה. רצון שנזכה לשאלה שלמה בקרוב

אום כתיבת תשובים ואמן אום לאו...

פורים שמח!

אומרת הגמרא במסכת מגילה

"שאלו תלמידיו את רבי שמעון בר יוחאי: מפני מה נתחייבו שונאיהן של ישראל [היינו ישראל, בלשון סגי-נהור] שבאותו הדור כליה?

אמר להם: אמרו אתם.

"דבר אחר: לשון קור וחום, צננך והפשירך מרתיחתך. שהיו כל האומות יראים להלחם בכם ובא זה והתחיל והראה מקום לאחרים. משל לאמבטי רותחת שאין כל בריה יכולה לירד בתוכה. בא בן בליעל אחד, קפץ וירד לתוכה. אף על פי שנכוה - הקרה אותה בפני אחרים"

"בשעה שבא נבוכדנצר ושרף את בית המקדש והגלה את ישראל ושבה אותם... אמר להם נבוכדנצר: מה אתם יושבים ובוכים? והוא קורא לשבטו של לוי ואמר להם: הכינו עצמכם, עד שאנו אוכלים ושותים אני מבקש שתעמדו ותקישו לפניי בכינורות שלכם כדרך שהייתם מקישים בבית המקדש שלכם לפני אלהיכם. מסתכלים אלו באלו ואמרו: לא דיינו שהחרבנו בית מקדשו בעונותינו אלא עכשיו אנו עומדים להקיש בכינורותינו לפני הנגס הזה?? מיד עמדו כולם ונטלו עצה ותלו כינורותיהם בערבות שהיו שם, ושלטו בנפשותם ונתנו אליוני ידיהם לתוך פיהם ומרצצים ומקצצים אותם.

ודוד מפרשה: 'על נהרות בבל שם ישבנו גם בכינו בזכרנו את ציון. על ערבים בתוכה תלינו כנורותינו' - שֶׁתלו שבטו של לוי שם כינורותיהם בערבים על שפת הנהר. 'כי שם שאלונו שוֹבֵינוּ דברי שיר ותוֹלָלֵינוּ שמחה שירו לנו משיר ציון. איך נשיר את שיר ד' על אדמת נכר' - לא נשיר לא נאמר, אלא איך נשיר, מראים אותם אצבעותיהם ואומרים להם: אין אתם יודעים שהיו כפותינו חזקים כברזל ונתקטעו אצבעותינו, ראו היאך נשיר?".